

Epäselvyyttä selvityksistä

> Ulkopoliittinen instituutti (UPI) julkaisi loppukesästä raportin ”Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla”. Vastaavanlaisia yliopistojen, tutkimuslaitosten, ajatushautomoiden ynnä muiden raportteja julkaistaan taajaan. Useimmat hautautuvat hiljaisuuteen, kuten ehkä armeliasta onkin, mutta UPI:n raportti kirkui otsikoissa päiväkausia.

Monissa puheenvuoroissa sivuttiin raportin genreä: Millaista tutkimusta raportti on? Millaista tietoa siinä tuotetaan, ja mitkä ovat tekstin tehtävät? Mihin tekstillä pyritään?

Kirjoittajat viittaavat tekstiinsä selvityksenä. Samaa tekstin lajia määrittelevää sanaa käytettiin laajasti myös julkisessa keskustelussa.

Selvitys. Mitä se on?

Selvityksellä on Kielitoimiston sanakirjan mukaan kaksi keskeistä käyttötapaa: selvittäminen (”sotkun selvitys”) ja jotakin selvittävä lausunto, ilmoitus, selonteko (”asiantuntijoiden laatima selvitys”). Taustalla ovat verbi ”selvittää” ja adjektiivi ”selvä”.

Selvityksellä on myönteinen kaiku: Jokin on sekaisin, mutta nyt asia pannaan järjestykseen. Jotakin on hämärän peitossa, mutta nyt siitä otetaan selvää. Ei olekaan ihme, että selvityksiä satelee. Keskenään hyvin erilaisia tekstejä nimetään selvityksiksi. Selvitys saattaa olla mitä tahansa tiukasta tieteellisestä tutkimuksesta sekavaan selostukseen nettikyselyn tuloksista.

Mihin tieteentekijät oikein tarvitsevat syke-riistä selvitysgenreä? Pitäisikö tieteellisesti tutkittu tieto ja analyysit esittää yhdessä genressä sekä keskustelupuheenvuorot, kannanotot ja suositukset toisessa genressä? Selvyyden vuoksi. Muuten-

han voi käydä niin, että analyysia seuraava suositus alkaa näyttää ikään kuin vääjäämättömältä tieteelliseltä totuudelta sekkin.

UPI:n selvitys ei ole ”akateeminen tutkimus”, kuten tekijät itsekin korostavat. Tarkoituksena on ”tuottaa analyysia ja kiteyttää ajankohtaiskeskustelua”. Tekijät kertovat avoimesti senkin, että raportin lopussa annetaan Suomelle ”käytännönläheisiä toimenpidesuosituksia”.

Teksti on genremielessä sekakoosteinen, kuten selvitykset usein: se sisältää sekä tiedon tuottamisen tavoitteeseen viittaavaa ”analyysia” että vaikuttamispyrkimykseen viittaavia ”toimenpidesuosituksia”, sekä tutkimustuloksia että tutkijoiden näkemyksiä. Sekakoosteisuus antaa lukijoille mahdollisuuden painottaa tekstin eri puolia: yksi keskustelijoista korostaa tutkimuksellisuutta, toinen tähdentää kantaaottavuutta.

Raporttia on kiitetty jopa ”selkokieliseksi”, ja erityisesti toimenpidesuosituksia ovatkin velvoittavuuksineen yksiselitteisiä. Tekstissä kerrotaan, mitä Suomen tulee, pitää, kannattaa ja on syytä tehdä sekä mitä sen on tehtävä.

Tutkijan jos kenen on paikallaan osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Mutta mitä mieltä on kutsua selvitykseksi tekstiä, jossa tieteellisyyttä tavoitteleva analyysi saa jatkokseen vaikuttamaan pyrkiviä suorasukaisia suosituksia?

VESA HEIKKINEN

Kirjoittaja on suomen kielen dosentti ja tietokirjailija.

Twitter: @tosentti